

FUNDACJA GENERAL ELŻBIETY ZAWACKIEJ
Archiwum i Muzeum Pomorskiej Armii Krajowej
i Pomorskiej Służby Polej
87-100 Toruń, ul. Wodmurna 93, tel. 0045 56 65 22 186
e-mail: zawacka@wp.pl; www.zawacka.pl
NIP 516-25127; REGON 141905-2703
KRS 000004169
Nr r-ku 82.190 1506 0000 0000 5002 0244

14570
28.08.2011
EF



++
Kurowski Zdzisław
80-268 Gołańsk

Tczew
JOG „Gr. Pom.”
++ Kulas Leon - AK
ps. Zawisza
M: 879/1578 Pom.

SPIS ZAWARTOŚCI TECZKI Łukas Leon
Y: N: 879/1578 Pom.
Toszew DOW "G. Pom."

I/1. Relacja l. 4 s. 1-4 - ASB

I/2. Dokumenty (sensu stricte) dotyczące osoby relatora —

I/3. Inne materiały dokumentacyjne dotyczące osoby relatora —

II. Materiały uzupełniające relację l. 2, s. 1-2

III/1 — Materiały dotyczące rodziny relatora —

III/2 — Materiały dotyczące ogólnie okresu sprzed 1939 r. —

III/3 — Materiały dotyczące ogólnie okresu okupacji (1939-1945) —

III/4 — Materiały dotyczące ogólnie okresu po 1945 r. —

III/5 — inne... —

IV. Korespondencja

V. Nazwiskowe karty informacyjne l. 15

VI. Fotografie dział ikonografii

I/1. Delaja - Kulas Leon

1. Kurowski Edwistaw, dane biograficzne Leona Kulasa ps. "Laurisz" mpis z maja 1993, oryg. k. 2 s. 1-2
2. Steyer Krzysztof, biogram Kulasa Leona, mpis, oryg. k. 2 s. 3-4



Zdzisław Kurowski

80-268 Gdańsk

Kulas Leon *tenże*
Kul. 669/1328
Gdańsk, maj 1993 r. 1
Wolność dnia 26.10.93
Lda 1413/1793
M-849/1578
Kulas

Fundacja Archiwum Pomorskiej
Armii Krajowej

w T o r u n i u

Dot.: danych biograficznych Leona Kulasa ps."Zawisza".

Leona Kulasa poznałem w grudniu 1942 r. podczas mojego pobytu w kwaterze naczelnego komendanta TOW "Gryf Pomorski" Józefa Gierszewskiego ps."mjr Ryś" w Gostomku, b.pow. Kościerzyna.

Mój przyjazd do kwatery był uprzedzony informacją od mjr Ryś, że mam wysiąść na stacji kolejowej Lipusz, gdzie będzie mnie oczekiwał zaufany partyzant TOWGP, który przeprowadzi mnie do kwatery. Tym partyzantem był Leon Kulas. Z tego wywnioskowałem, że L. Kulas cieszył się pełnym zaufaniem nacz. komendanta, jako doświadczony i odpowiedzialny członek organizacji.

Kwaterna była oddalona od stacji Lipusz ok. 10 km nad j. Sumin. Podczas marszu, który odbywał się nocą, a trasa prowadziła przeważnie bezdrożami leśnymi, poprzez zamrażnięte jeziora, mój przewodnik okazał się bardzo towarzyski i wkrótce rozmawialiśmy ze sobą jak starzy przyjaciele. Po szczęśliwym dotarciu na miejsce kwatery dowiedziałem się, że Leon Kulas nie przebywa tam stale, ale jest prawie codziennym gościem. Przychodził nagół w towarzystwie swego brata Józefa; - prawdopodobnie nawzajem się ubezpieczali. Mjr Ryś określił mi Leona, jako człowieka, na którego mógł zawsze liczyć, a jego zdrowy rozsądek i rozstropność często pomagały w podejmowaniu właściwej decyzji.

W zaistniałym sporze Gierszewski - Dambek Leon Kulas nie wypowiadał się, zachowywał postawę neutralną. Był w tym względzie powściągliwy i raczej hamował zbyt zaogniające się sytuacje tego sporu.

Kim był Leon Kulas dowiedziałem się dopiero po wojnie z publikacji i literatury. Według K. Ciechanowskiego "Pomerania" 5/77 Leon Kulas urodził się 12.9.1903 r. w Gostomku w rodzinie kaszubskiej, z zawodu był kowalem. W 1920 r. był uczestnikiem walk z Grenzschutzem na terenie powiatu kościerskiego. Z tego powodu od pierwszych dni okupacji 1939 r. ukrywał się, tworząc konspiracyjną grupę. W 1940 r. pośredniczył w nawiązaniu kontak-

tów między ks.J.Wryczą a J.Dambkiem.

Leon Lubecki "Ruch oporu na Pomorzu Gdańskim w latach 1939-1945" 1961r. podaje relację Leona Kulasa, który jako komendant powiatu Kościerzyna miał podległych ok. 480 gryfowców. Z chwilą przystąpienia Jana Szalewskiego do TOWGP, zgodnie z zasadą pierwszeństwa dla wyższych stopniem, ustępuje z funkcji komendanta na rzecz Szalewskiego, pozostając d-cą oddziału partyzanckiego/Ciechanowski

Postawa braci Kulasów była od początku okupacji znaczna, o czym wspomina Jerzy Ślaski "Polska walcząca" 1986r. "We wschodnich powiatach Pomorza Słupskiego często pojawiał się jeden z pierwszych oddziałów partyzanckich "Gryfa" utworzony przez braci Kulasów: Leona ps. "Zawisza", który nim dowodził i Józefa ps. "Powała".

J. Matynia "Na szlakach walki i męczeństwa woj. gdańskiego w latach 1939-1945" - 1967r. opisuje jedną z największych bitew partyzanckich na Kaszubach stoczoną 26.5.1944r. pod Lubianą pod dowództwem braci Kulasów. Tu chciałbym zauważyć, że wg relacji Jana Szalewskiego ps. "Sobol" w bitwie brał ^{też} udział oddział "Szyszki" /AK/ pod jego dowództwem, o czym J. Matynia nie wspomina. Ogółem w walce brało udział 30 partyzantów. Partyzanci, otoczeni z trzech stron przez hitlerowskie jednostki 44 dywizji SS "Westpreussen", cały dzień odpierali ataki nacierających sił wroga. Poległo 7 partyzantów, pozostali uszli pod osłoną nocy w głąb lasu. Hitlerowcy stracili 22 ludzi, a 7 zostało rannych.

Leon Kulas przeżył wojnę, został uhonorowany bojowymi odznaczeniami kombatanckimi, zmarł przypuszczalnie z początkiem lat 70-tych.

J. Matynia
1-1 z Kurvolski

1/3 str. partyzancki-gi egz. Karta partyzancka z rozlicz. 3

KULAS LEON ps. "Zawisza" (1903-1964), komendant powiatu Kościerzyna, dowódca grupy partyzanckiej TOW "Gryf Pomorski".

Urodzony 12 XI 1903 r. w Gostomku pow. Kościerzyna w rodzinie rolników Jana i Wiktorii. Z zawodu był kowalem.

W styczniu 1919 r. wstąpił jako ochotnik do Straży Ludowej. Następnie od końca stycznia 1920 r. do połowy kwietnia 1920 r. był w WP. Brał czynny udział w walkach z Grenzschutzem m.in. na terenie gminy Lipusz. We wrześniu 1939 r. był w opl. Od początku okupacji ukrywał się. Założył grupę leśną sformowaną wiosną 1940 r., która stopniowo przekształcała się w oddział 40-60 osobowy. Ze względu na bezpieczeństwo, działał on jednak jako luźno powiązane ze sobą kilku lub kilkunastoosobowe grupy, m.in.; braci Józefa ps. "Powała", Lucjana ps. "Orzeł" jak i Stefana Kulasa ps. "Steyer" (nie był spokrewniony z L.K.), Antoniego Skwierawskiego ps. "Lederiaka", Rajmunda Lemki ps. "Pączek", Augustyna Breski ps. "Zbych". L. Kulas utrzymywał kontakty z różnymi org. konspiracyjnymi w tym z powstałą wiosną 1940 r. TOW "Gryf Kaszubski" oraz grupą, ukrywającego się od początku okupacji, ks. Józefa Wryczy. W powstałej w połowie 1941 r. TOW "Gryf Pomorski" został komendantem powiatu Kościerzyna. Z chwilą przystąpienia Jana Szalewskiego do GP, w maju 1942 r., zgodnie z zasadą pierwszeństwa dla wyższych stopniem, ustępuje z funkcji komendanta, pozostając dowódcą oddziału partyzanckiego. L. Kulas był st. szereg. rez., stopień org. - ppor. Większość walk i potyczek jego grupy miała charakter wymuszonej obrony. Niektóre z nich to; potyczka w okolicy Wiela (wiosna 1940 r.), walki w nadleśnictwie Sulęczyno (1941 r.), walka w lasach koło miejscowości Sumin pow. Kartuszy (1942 r.), potyczki w okolicy nadleśnictwa Dywan w lasach Lipusza oraz w okolicach Trzanki (1943 r.). W dniu 26 V 1944 r. jego grupa (ok. 30 ludzi) stoczyła pod Lubianą, jedną z największych bitew partyzanckich na kaszubach. (Walka z obławą niemiecką trwała cały dzień. Zginęło wówczas 7 według innej relacji 13 partyzantów.) Prawdopodobnie już od połowy 1943 r., w związku z zaistniałym kryzysem we władzach GP, L. Kulas i jego zgrupowanie rozpoczęło działać samodzielnie nie podporządkując się żadnej org. konspiracyjnej. Ten stan trwał do końca okupacji.

Zmarł 12 I 1964 r., pochowany został na cmentarzu Srebrzysko w Gdańsku.

Siostra L. Kulasa, Leokadia Jeszke, zatrudniona w mleczarni w Kościerzynie, dostarczała żywność dla partyzantów. W jej domu był punkt informacyjny.

AP AK, Herold W., Jeszke L., Kulas L., Ciechanowski K. TOW "Gryf Pomorski"
s. 33-35., Komorowski K., Leksykon...., Kulas S., Steyer to ja., Pomerania
1994 r. nr. 2 s.32., Zbiory Ciechanowskiego K., teczka Kulas L.

39

Antoni Steyer



II. Materiały uzupełniające relację: - Kulas Leon

1. Steyer K., Kulas Leon, [w:] „S.B.K.P. 1939-1945”,
pod red. Anny Karkewskiej, Elżbiety Zawackiej,
Tomii 1898, ca. 4, s. 86-87.

2. Kulas Leon (biogram), [w:] Gąsiorowski F.,
Steyer K., [w:] Tajne Organizacja
Koms. Wojsk., Gryf Pomorski, Gdańsk 2010,
s. 421, kserokop. k. 1 s. 2



Kulas Leon ps. „Zawisza” (1903-1964), kmtd pow. Kościerzyna, dowódca grupy partyzanckiej TOW „Gryf Pomorski”

Urodzony 12 XI 1903 r. w Gostomku, pow. Kościerzyna w rodzinie rolników Jana i Wiktorii. Z zawodu był kowalem. W styczniu 1919 r. wstąpił jako ochotnik do Straży Ludowej. Następnie od końca stycznia 1920 r. do połowy kwietnia 1920 r. był w WP. Brał czynny udział w walkach z Grenzschutzem m.in. na terenie gm. Lipusz. We wrześniu 1939 r. był czynny w opl. Od początku okupacji ukrywał się. Wiosną 1940 r. sformował grupę leśną, która stopniowo przekształcała się w oddział 40-60 osobowy. Ze

86

Steyer K., Kulas Leon, [w:], S.B.K.P.,
1939-1945, pod red. Anny Kakwenskiej,
Elżbiety Kawackiej, Tomu 1938, α. 4, s. 86-8

względu na bezpieczeństwo działał on jednak jako luźno powiązane ze sobą kilku lub kilkunastoosobowe grupy, m.in. braci Józefa Kulasa ps. „Powała”, Lucjana Kulasa ps. „Orzeł” oraz Stefana Kulasa ps. „Steyer” (który nie był spokrewniony z Leonem), Antoniego Skwierawskiego ps. „Lederjaka”, Rajmunda Lemki ps. „Pączek”, Augustyna Breski ps. „Zbych”. Leon Kulas utrzymywał kontakty z różnymi organizacjami konspiracyjnymi, w tym z powstałą wiosną 1940 r. TOW „Gryf Kaszubski” oraz grupą ukrywającego się od początku okupacji ks. Józefa Wryczy ps. „Rawycz”. W powstałej w połowie 1941 r. TOW „Gryf Pomorski” został komendantem powiatu Kościerzyna. Z chwilą przystąpienia ppor. Jana Szalewskiego ps. „Soból” do „Gryfa” w maju 1942 r., zgodnie z zasadą pierwszeństwa dla wyższych stopniem, objął funkcję komendanta, pozostając dowódcą oddziału partyzanckiego, w stop. szereg. rez. (stop. org. – ppor.) Większość walk i potyczek jego grupy miała charakter wymuszonej obrony. Niektóre z nich to: potyczka w okolicy Wiela (wiosna 1940 r.), walki w nadleśnictwie Sulęczyño (1941 r.), walka w lasach koło miejscowości Sumin pow. Kartuszy (1942 r.), potyczki w okolicy nadleśnictwa Dywan w lasach Lipusza oraz w okolicach Trzanki (1943 r.). W dniu 26 V 1944 r. jego grupa (ok. 30 ludzi) stoczyła pod Lubianą jedną z największych bitew partyzanckich na Kaszubach. Była to walka z obławą niemiecką, trwająca cały dzień. Zginęło wówczas 7, według innej relacji 13 partyzantów. Prawdopodobnie już od połowy 1943 r. w związku z zaistniałym kryzysem we władzach „GP”, L. Kulas i jego zgrupowanie rozpoczęło działać samodzielnie nie podporządkowując się żadnej organizacji konspiracyjnej. Ten stan trwał do końca okupacji. Zmarł 12 I 1964 r., pochowany na cmentarzu Srebrzysko w Gdańsku.



Siostra L. Kulasa, Leokadia Jeszke, zatrudniona w mleczarni w Kościerzynie, dostarczała żywność dla partyzantów. W jej domu był punkt informacyjny.

AP AK, T.: Herold W., Jeszke L., Kulas L., C i e c h a n o w s k i K., TOW „Gryf Pomorski”, (mps) sygn. B-84, s. 33-35; K o m o r o w s k i K., *Leksykon...*; K u l a s S., *Steyer to ja*, Pomerania 1994 nr 2 s. 32; Zbiory Ciechanowskiego K.,teczka Kulas L.

Krzysztof Steyer

Kulas Leon (1903–1964), ps. „Zawisza”, komendant pow. Kościerzyna, dowódca grupy partyzanckiej TOW „Gryf Pomorski”.

Urodzony 12.11.1903 r. w Gostomku, pow. Kościerzyna, syn Jana i Wiktorii. Z zawodu był kowalem. W styczniu 1919 r. wstąpił jako ochotnik do Straży Ludowej. Od końca stycznia do połowy kwietnia 1920 r. był w WP. Uczestniczył w walkach z Grenzschutzem m.in. na terenie gminy Lipusz. We wrześniu 1939 r. brał udział w obronie przeciwlotniczej. Od początku okupacji ukrywał się. W 1940 r. sformował grupę leśną składającą się początkowo z kilkunastu osób, działającą w rejonie Lipusza i nie związaną z żadną organizacją konspiracyjną. Stopniowo grupa przekształciła się w oddział liczący około 40 ludzi, który ze względu na bezpieczeństwo działał jako luźno powiązane ze sobą kilku- lub kilkunastoosobowe grupy, m.in. Józefa Kulasa ps. „Powała”, Lucjana Kulasa ps. „Orzeł”, Stefana Kulasa

Gąsiorowski A., Steyer K., Tajna Org. Wojskowa 421

Gryf Pomorski, Gdańsk 2010
Krzysztof Steyer

ps. „Steyer” (nie spokrewniony z pozostałymi), Antoniego Skwierawskiego ps. „Lederjaka”, Rajmunda Lemki ps. „Pączek”, Augustyna Breski ps. „Zbych”. Leon Kulas utrzymywał kontakty m.in. z ukrywającym się od początku okupacji ks. Józefem Wryczą i z przedstawicielami TOW „Gryf Kaszubski”. W lipcu 1941 r. został komendantem powiatu Kościerzyna. W maju 1942 r. ustępuje z funkcji na rzecz Jana Szalewskiego, pozostając dowódcą oddziału partyzanckiego. W związku z konfliktami w organizacji jesienią 1943 r. podporządkował się AK. Zmarł 12.01.1964 r., pochowany na cmentarzu Srebrzysko w Gdańsku.

K. Komorowski, *Konspiracja...*, s. 115–116; S. Kulas, *Steyer to ja*, „Pomerania”, 1994, nr 2, s. 32; K. Steyer, *Kulas Leon (1903–1964)*, [w:] SBKP, cz. 4, s. 86–87.

T:O: 879/1578 Pom. Tosew

Dubas Leon

✓. Karty informacyjne
lc. 15

++

Kula S Leon

M. 44/1578

1

os. "Zakusze"

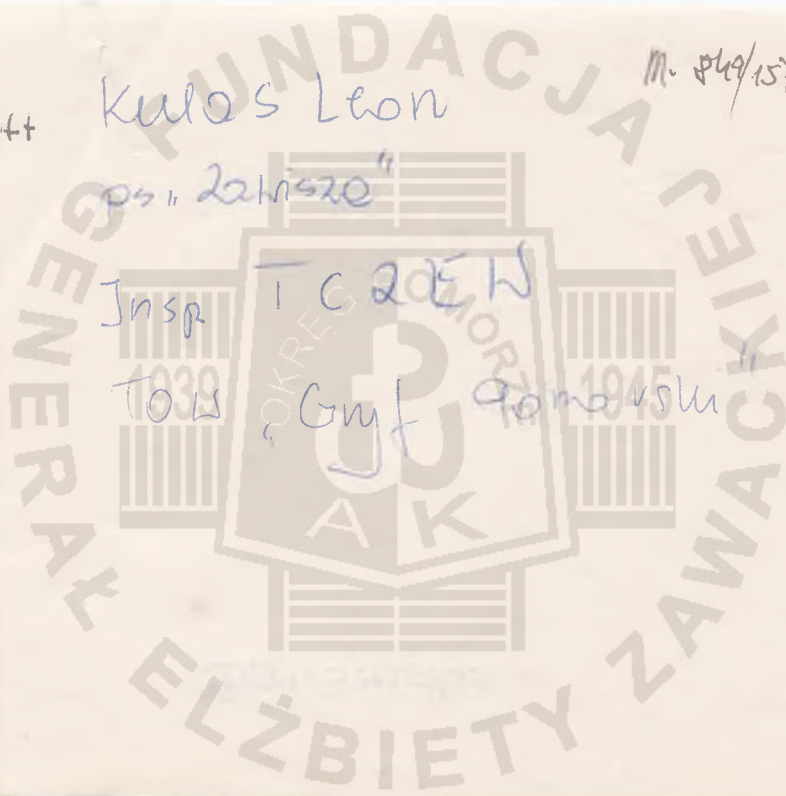
Insp

T C 205 W

1039 Tow

Gmf

1945



MO

a)

Teseł

TON GP²

Kulaś Leon

Członek Związku Rady Młod.

TON GP (1942/1943)

Wg J. Milewskiego - niemieckie informacje - 19.01.85

zob. T.: Bonanowski B.

(brochure s. 9) / insp.

Gdynia

JMM-95

a sierz. Kulas Leon

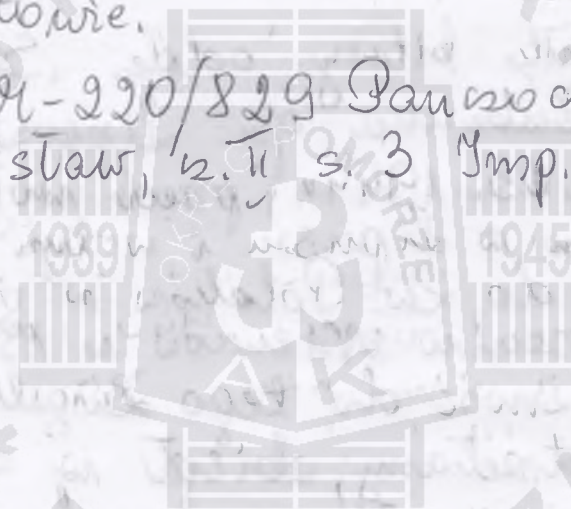
Kosciuszko
part. P.K.

Uczestnik bitwy oddz. "Seydel"
pod Lubiana gm. Lipusz
dn. 26.05.1944., przed wojną był
kowalem w Lipuszu i w tym czasie
należał do Zw. Polaków w Niemczech;
po skrośeniu Niemców w 1939 za
przynależność do tego Związku miał
być rozstrzelany; zbiegł na czasie
egzemplacji i w tym czasie długo
przebywał w lesie, po wojnie w

stop. por. kmolt. powiatowy AO
w Bytomie.

zob: J. A-220/829 Państwo
Stanisław, k. II s. 3 Imp. Tizer

zł. II 102



Kulas, Leon

Kosciuszko
part. 4

W końcu X 1939r. powstała w
por. Kosciuszko bezimienna grupa konspira-
cyjna, na czele której stanął Leon
Kulas (grupa nowa, grupa braci Kula-
sów); grupa ustratowana się jak
oddział partyzancki.

zob. także problemowa, "Gryf", cz. 8 (Ciechanow-
ski) str. 8

472. II 101

Julias Leon

Oczew Wejherowo 5
TOW Gr. Kesz.

Jesień 1940r. z grupy partyzanckiej
"bracia Juliasów" nawiązał kontakt
z TOW Gr. Keszubski; braci nawiązał w
zebraniu założycielskim TOW Gr. Pomorski
- org. powstała 7. 07. 1941r. z TOW Gr. Keszub-
ski.

zob: tenże problemowe „Gryf”, cz. 8 (Cielmowski),
str. 10
Akk. Tj 101

Lukas Leon

Koscielnym
JON Gr. Pom. 6

Wiosna 1944r. gestapo przystąpiło
do likwidacji oddz. samoobrony (oddz.
partyzanckich) „Gryf”; jego oddział
został w V 1944r. pod Lubianą pow.
Koscielnym reorganizowany, ale ponosząc stra-
ty i jeszcze większe straty hitlerowcom wyrwał
się z okrojenia

zob. tenże problemowa „Gryf”, cz. 8 (Ciechanowski),
str. 18

Wz. II 101

2) Glul as Leon
ps. "Zawissa"
Dca grupy part. rej. Zapceń - Ra-
dun.
sob: T. O.: 1284/2 124 Pom. z. 1/2
Inezimski St.

nr. 104

L. Kulas Leon

Kościuszko
JOW Gryf Pom.
8

Uczestniczył w zebraniu esto-
zyńskim JOW Gr. Kaszub. → JOW Gryf
Pomorski dn. 7.07 1941 r. w mieszkaniu
Zmudy - Trzebiatowskiego w
Czarnej Dąbrowie. został poproszony
przez J. Dąmbkę jako dowódcę grupy,
która miała wejść do JOW Gr. Pom.
zob. Ciechanowski J. "Życie i śmierć...", Gdańsk
str. 48-50 1980

Wsk. IX 100

†

Kulas Leon
ps. "Lewisz"

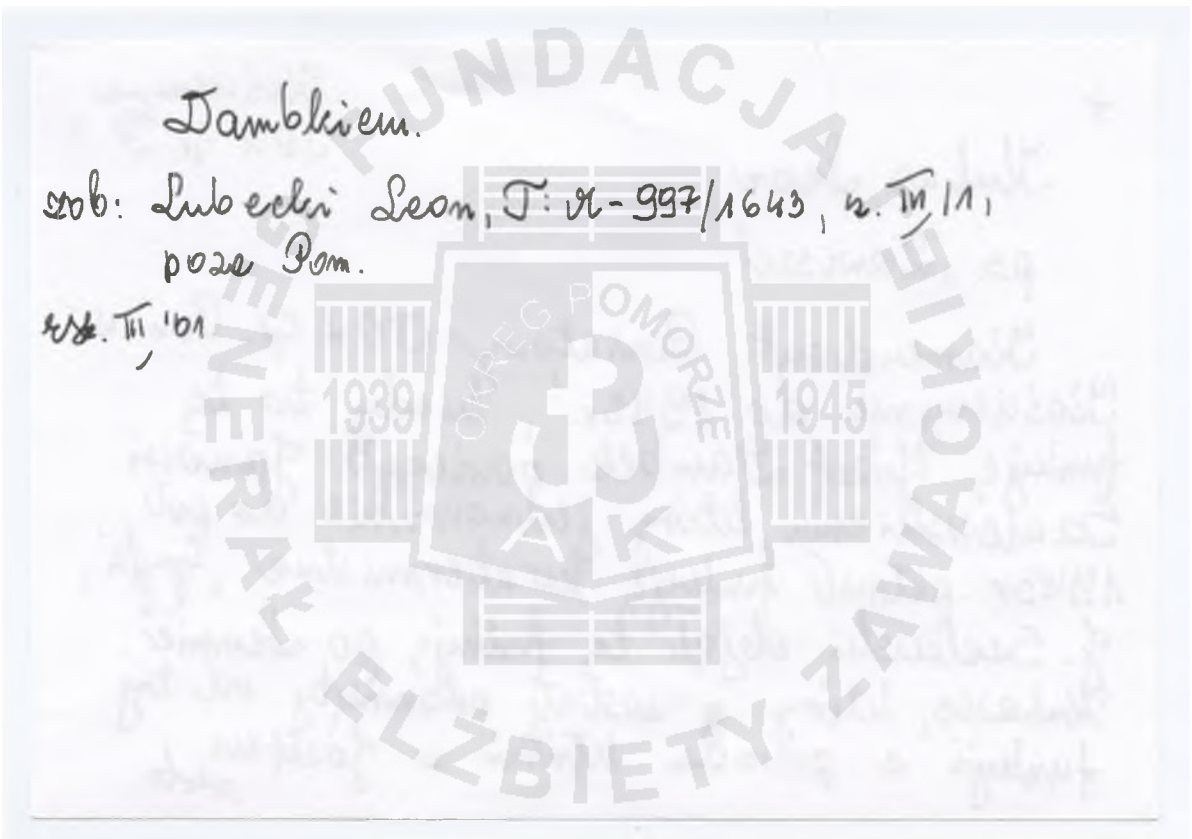
Kościerzyna
JOW Gr. P. 9

Komendant Pomiatowy JOW Gr. Pom. W
Kościerzynie do 1942r., kiedy to tę
funkcję Józef Dambek powierzył Janowi
Szalewskiemu, który jednocześnie do poł.
1943r. pełnił funkcję kwatermistrza "Gryfa";
J. Szalewski objął tę funkcję po Leonie
Kulasie, który został odsunięty od tej
funkcji z powodu kłótni z Józefem
Dambek

Dambkiem.

zob: Lubicki Leon, T: X-997/1643, w. III/11,
pocz Pom.

zob. III '01

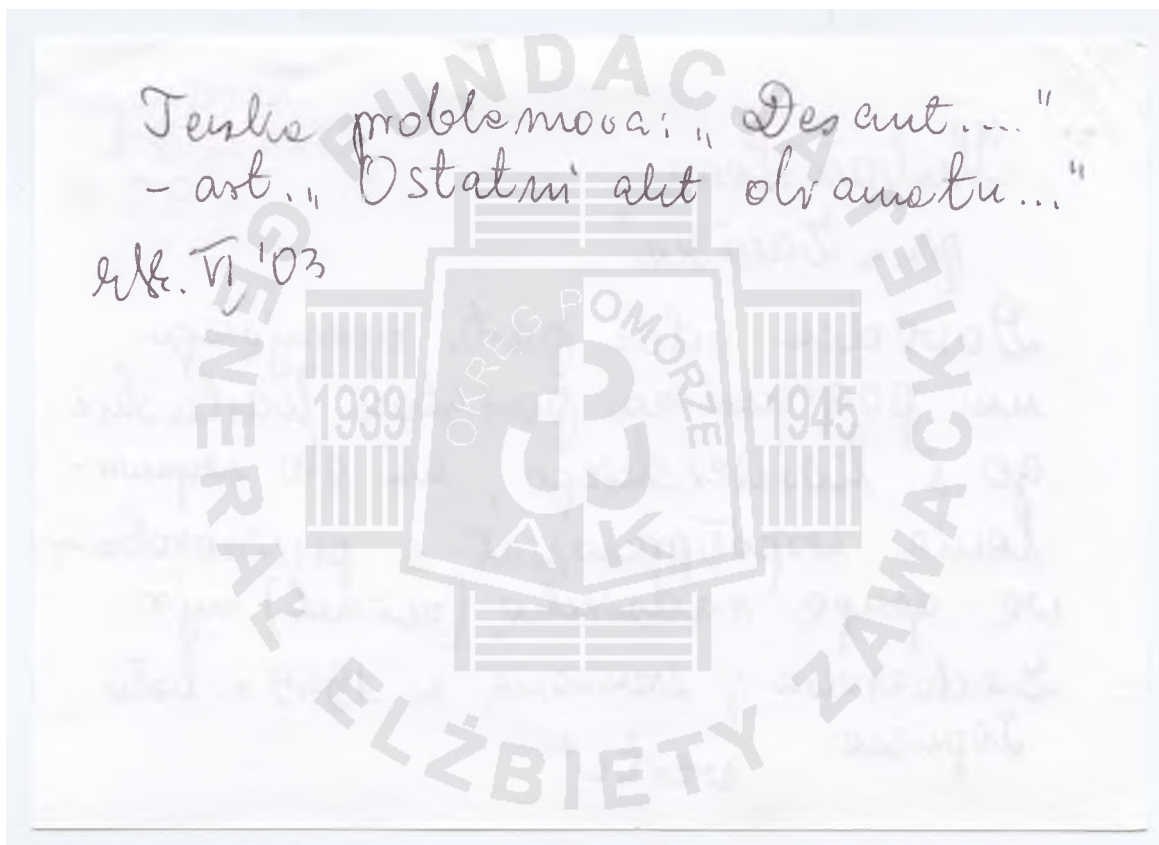


2) Hubas Leon
ps. "Lawisz"

Ковчару
ЮВ Гр. П
- АК 10

Dowódca oddz. part. operującego
na pograniczu powiatów kartuskiego
i kwiatkowskiego; aż do wyzwolenia
współpracował z pięciorosobową
grupą radziecką (zwiad) mjr.
Zacharowa; znuwony w 1945 r. dostał
Lipusze.
werte!

Też się problemowi: „Descent...”
- art. „Ostatni alit olwastu...”
rff. 11 '03



a)

Głos i czyn TOW
Gryf Pomorski

11

+
KULAS Leon

ps „Zawisza” 1903-1964

Kmdt pow. Koscierzyna - ol-ca grupy
partyzanckiej TOW-Gryf Pomorski

Potyczka Koło Wielki-wieś 1940. Sumin-

1942, Trzcianka 1943. Lubawa - 26.V.1944-

największa bitwa partyzancka na Kaszubach.

Zob.

Relacja Krzysztof Steyer

Słownik Biograficzny Konspiracji

Pomorskiej 1939-1945 część 4

Fundacja „Archiwum Pomorskie 17k

10run 1998

DRut
2008

str 86, 87

a Karlas Leon i Jozef (bracia) Kosińszczyca¹²

stali w ciele bezimiennych grupy konspiracyjnej
w Lipsku, pow. Kosińszczyca, z którą nawiązał
kontakt Jozef Dambel, jeden z założycieli "Grupa
Kosińszczyca".

Kob. Józefina Zofia Kopeć

1. IV / 20, 1, 22

lit IX/09

Kulas Leon ps. "kawisza"

Kosierzyca
13

członek Tow. "Gmyt Kaszubski"
(później "Gmyt Pomorski")

zob. Jan Kaszubowski i służby specjalne
GESTAPO SMIERZ UB..., aut. Gąsiorowski
Andrzej, Czaplański 2008.

s. 445

s. 497

Ⓢ 10'11

Kulas Leon
"Zawisze"

Kościerzyna
JOW Sw. P. 14

0,
w 1940r. włączył się do działalności
Tajnej Organizacji Wojskowej "Gryf Kaszubski"

20b. Wywiad i kontrwyw.^{AK} pod red. Butnaka
Władysława, W-wa 2008,
s. 141 (aut. Gąsiorowskiego), bibl. FAPAK

Jankowski II 41

Lules Leon
ps. "Luisze"

kościelny

pod. AK
"Szydełki"

15

zob. list J. Szdełskiego do W. Szejdera

24.08.1951.

W: T:M:47/656 Pom. J. U. Szejder,

t.4, poz.2

11.06.08

Kulas Leon

ZESZANOWANE

